

Kinguaassiuutitigut meeqqanik atonerluisoqarsimatillugu pineqaatissiisarnerup sakkortusinissaanik Nunatsinni unnerluussisussaataasut kaammattorneqarnissaat siunertaralugu Naalagaaffeqatigiinnermi oqartussaasut saaffigineqarnissaannik Naalakkersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.

pillugu

Inatsisinut Ataatsimiititaliap

siunnersuutip aappassaaneerpeqarneranut

ISUMALIUTISSIISSUTAA

Inatsisinut Ataatsimiititaliap suliarinninnermini ilaasortarai

Inatsisartunut ilaasortaq Sofia Geisler, Inuit Ataqtigiit, Siulittaasup tullia
Inatsisartunut ilaasortaq Aleqa Hammond, Nunatta Qitornai
Inatsisartunut ilaasortaq Anna Wangenheim, Demokraatit
Inatsisartunut ilaasortaq Stine Egede, Inuit Ataqtigiit
Inatsisartunut ilaasortaq Jens Danielsen, Siumut, Sinniisoq

UKA2019-imi ulloq 18. oktober 2019-imi siullermeerinninnerup kingorna ataatsimiititaliap siunnersuut misissorpaa.

1. Siunnersuutip imarisai siunertaalu

Suliani meeqqanik kinguaassiuutitigut atonerluinermut tunngassutilinni pinerluttulerinermi inatsimmi atuuttumi killissarititaasut iluini sakkortunerusumik pineqaatissiisalernissaq siunnersuummik siunertarineqarpoq. Siunnersuuteqartoq isumaqarpoq suliani meeqqanik kinguaassiuutitigut atonerluinermut tunngassutilinni pineqaatissiissutinik sakkortunerulersitsinikkut takutissagipput meeqqanik kinguaassiuutitigut atonerluinerit pinerluuteqarnertut imaannaangitsorujussuartut inuiaqatigiinnit nalilerneqartut. Aammattaaq siunnersuuteqartoq isumaqarpoq suliani meeqqanik kinguaassiuutitigut atonerluinermut tunngasuni ullumikkut pineqaatissiseeriaatsip innuttaasullu inatsisinik illersorneqartutut misigisimanerisa akornanni naapertuutinngitsoqartoq.

2. Naalackersuisut akissuteqaataat allannguutissatullu siunnersuutaat

Naalackersuisut akissuteqaamminni paasisutissiipput naalagaaffimmi oqartussanut saaffiginntoqareersoq, maannakkullu pinerluttulerinermi inatsimmi pineqaatissiissutitut killigititaasup ukiunit qulinit ukiunut 16-inut qaffanneqarnissaanik siunnersuusioqqullugu justitsministeri qinnuigineqarsimalluni.

Akissuteqaat malillugu Naalackersuisut aamma iliuuserineqartup tunngavigineqarneranik aallaaveqartumik taamaalillunilu pinerlunnernut ataasiakkaanut pillaatiniq imaqartumik, kalaallit nunaannut pillaaasarnermik inatsisissatut siunnersuusiorlutik aallarteqqullugit naalagaaffeqatigiinnermi oqartussanut qinnuteqarniarput.

Taamaammat Naalackersuisut akissuteqaamminni allannguutissatut siunnersuummik imaattumik saqqummiussipput:

”Pinerluttulerinermi inatsimmi § 147-imi pineqaatissiisarnermut killiliussap qaffanneqarnissaa pillugu Naalackersuisut noqqaassutigereernikuusaannut ilanngullugu, iliuuserineqartup tunngavigineqarneranik aallaaveqartumik taamaalillunilu pinerluutinut ataasiakkaanut pillaatiniq imaqartumik, kalaallit nunaannut pillaaasarnermik inatsisissatut siunnersuummik suliamik aallartitseqqullugit Naalackersuisut naalagaaffeqatigiinnermi oqartussanut qinnuteqarnissamik peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.”

3. Inatsisartuni siunnersuummik siullermeerinnineq

Meeqqanik kinguaassiutitigut atonerluinermut pineqaatissimeeriaaseq atorneqartoq nalinginnaasumillu sakkukippallaartut nalilerneqartoq, pineqaatissiinerup pillaanerullu assigiinngissusiat kiisalu iliuuseqartoq aallaavigalugu pineqaatissiisarnernup inatsisinillu unioqqutitsinerup peqqarniissusia tunngavigalugu pineqaatissiisarnernup assigiinngissusii partiinit oqallisigineqarput.

Suliani meeqqanik kinguaassiutitigut atonerluinermut tunngassutilinni pineqaatissiissutit sakkortusinissaannik siunnersuummi siunertarinqartut nalinginnaasumik taparserneqarput. Aammattaaq inatsisitigut illersugaanerup inatsisitigullu illersugaasutut misigisimanagerup nukittorsarneqarnissaannik kissaateqartoqarpoq. Ilaatigullu piaarnerusumik eqqartuussisoqartalerlunilu pineqaatissiissummik naammassinnittoqartalernissaanik kissaateqarluni oqaaseqartoqarpoq.

Taamatullu pinerlineqartut tapersorsorneqarnissamik tarnillu pissusaanik ilisimasalimmit ikiorserneqarnissamik pisariaqartitsinerisa pingaaruteqarnera oqallisigineqarpoq. Aammattaaq pineqaatissiinnermut atatillugu inuiaqatigiinnut akuulersitseqqinnissaq kiisalu katsorsagaanermut pineqaatissiisinnaaneq oqallisigineqarput. Tamanna aamma pinerleeqqinnissamik pinaveersaartitsinerup nukittorsartariaqarneranut tunngatillugu atuuppoq.

Ilaatigut meeqqanik kinguaassiutitigut atornerluisarnermut tunngatillugu paqumiginnittarnerup iliuseqarfiginiarnerani inuiaqatigiittut pikkorinnerulersimanerput oqaatigineqarpoq, kiisalu ajornartorsiummik iliuseqarfiginninnermi inuiaqatigiit tamarmik peqataatinneqartariaqarnerat.

Pinerlunnerup kingornatigut suliap eqqartuussivimmi aalajangiiffigineqannginnerani pinerliisup pinerlineqartullu amerlasuutigut sumiiffimmi naapittarnerannik ajornartorsiut oqallinnermi oqaatigineqarpoq.

Taamatuttaaq oqaatigineqarpoq Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiveqarnej pillugu Ataatsimiititaliarsuaq, unnerluussisussaataasut kiisalu illersuisut Kattuffiat sulinnermi akuutinneqarlutillu tusarniarneqartariaqartut.

4. Ataatsimiititaliap siunnersuummik suliarinninnera

4.1 Naalackersuisut Justitsministeriaqarfiullu akornanni allakkatigut attaveqatigiinnermik paasissutissiineq

Inatsisinik Atuutsitsinermut Naalackersuisumit ilisimatitsissutitut mailimik, Naalackersuisup Justitsministerillu Nick Hækkerup'ip akornanni inatsisit atortinneqarneranni ajornartorsiutit pillugit allakkatigut attaveqatigiinnermik paasissutissiisumik ataatsimiititaliaq ulloq 25. oktober 2019-imi tigusaqarpoq. Mail'i isumaliutissiisummut **ilanngussaq 1-itut** ilanngunneqarpoq. Ilaatigut mailimut ilaapput allakkat 28. juni 2019-imeersut, ataatsimiititaliamut ilisimatitsissutigineqartutut Københavnimi ulloq 2. juni 2019-imi ataatsimiinnermi Naalackersuisumit Justitsminister Nick Hækkerup'imut tunniunneqarsimasut. Inatsisit atortinneqarneranni allannguissamik Naalackersuisut kissaataat allakkami pineqartumi allassimapput.

Tamatuma saniatigut ilanngussassaraluamik amigaataasumik ataatsimiititaliaq ulloq 29. oktober 2019-imi nassinneqarpoq. Mail'i **ilanngussaq 2-tut** ilanngunneqarpoq. Aammattaaq ilisimatitsissuummik nutartikkamik ataatsimiititaliaq ulloq 24. januar 2020-mi tigusaqarpoq. Taanna isumaliutissiisummut **ilanngussaq 3-tut** ilanngunneqarpoq.

Naalakkersuisumit Justitsminister Nick Hækkerup'imut allakkami ulloq 28. juni 2019-imeersumi ima allassimasoqarpoq:

"Pineqaatissiinernut killiliussanik atuutilersitsineq

Suliassaq alla nammineq pingaartitara. tamatumalu saniatigut pingaartinneqartussatut kissaatigisara tassaavoq Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermi inatsimmi pineqaatissiisarnernut killiliussanik eqqussisinnaanermik apeqqu.

Ukioq manna siusinnerusukkut suliniuteqarsimavunga suliani pinerluttulerinermut tunngasuni suliani pineqatissiisarnernup annertussusiata ullutsinnut naleqquttuunerata eqqartorneqarnissaanut piffissanngunnginnersoq oqallisigissallugu. minnerunngitsumik. pinerluuteqarnerit inunnut ulorianaateqarsinnaasut soorlu persuttaanerit meeqqanillu kinguaassiutitigut atornerluinerit pineqartillugit. Isuma tamanna siulinnut saqqummiunnikuuara, taannalu periarfissat oqallisigineqarnissaannut ammasorujussuuvoq, taamatut suliniuteqarnissaq nunatsinnit kissaatigineqassappat.

Ullumikkut pinerluttulerinermi inatsimmi aalajangersagaqarpugut sivisunerpaamik ukiuni 10-ni inissiisarfimmiittussanngortitsilluta pineqaatissiisoqarsinnaaneranik. Aalajangersagaq taanna unioqqutitsinernut tamanut inissiisarfimmut inissinneqarnissamik pineqaatissiissutaasinnaasumut tamanut atuuppoq, naak qaqutigooraluartoq ukiuni 10-ni inissiisarfimmiittussatut pineqaatissiisoqartarnera.

Pineqaatissiisarnernut killiliussanik aalajangersimasunik eqqussinikkut pinerluttulerinermi inatsimmi isummat tunngaviusut tununngikkaluarlugit, periarfissaagaluarpoq ukiuni qassini pineqaatissinneqarsinnaanermut qummut killiliussap ukiunit 10-nit assersuutigalugu ukiunut 16-inut qaffanneqarsinnaanera. Taamaaliornikkut kinguaassiutitigut pinerluuteqarnerit, persuttaanerit toqutsinerillu eqqarsaatigalugit suliassani ilungersunartuni sakkortunerusumik pineqaatissiisarnissaq kissaatigineqartoq oqariartuutigineqassaaq, tamannalu pinerluttulerinermut inatsimmi aalajangersakkamut nassuiaatini ersersinneqarsinnaalluni. Taamaaliornikkut eqqartuussiviit periarfissinneqassapput pineqaatissiisarnissamut ullumikkornit sivisunerusunik, sivisunerpaamillu pineqaatissiisarnernut suli "silaannartaqarlutik". Tamanna aamma Inatsisartuni ukioq manna upernaakkut ataatsimiinnermi naammasseqqammersumi oqallinnernut

naapertuutissaaq.

Naalackersuisut taamaattumik kissaatigaat pinerluttulerinermi inatsimmi § 147-mi pineqaatissiisarnermut killiliussat qaffanneqarnissaannik suliamik aallartitsissasugut.”

Tamanna Nick Hækkerup’imit allakkatigut 20. december 2019-imeersutigut ima akineqarpoq:

”Suliassani kinguaassiutitigut pinerliinermut, toqutsinermut sakkortuumillu nakuusernermut pineqaatissiissutigalugit eqqartuussutit sivitsorneqarnissaannik Naalackersuisup kissaatai isumaqatigaakka.

Soorlu ilisimareerit Naalackersuisut kissaataat septembarimi 2019-imi Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiveqarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuup ataatsimiinnerani oqaluuserineqarput. Pineqaatissiisarnermik sivitsuinerit Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfimmi Pineqaatissinneqarsimasunut Inissiisarfinni naammassisinnaasat sulisorineqarsinnaasunullu tunngatillugu unammillernartunik suliassartaqassasut Siunnersuisoqatigiit maluginiarpaat.

Pineqaatissiisarnertit sivitsorneqarnerisita malitsigisaannik naammassisaqarsinnaasutsinik sulisoqarnikkullu suliassanik unammillernartunik Justitsministeeriaqarfimmi sukumiinerusumik naatsorsuisoqarsimavoq. Pineqaatissiinernik sivitsuinissamik kissaatigisap malitsigisaannik Pineqaatissinneqarsimasunut Inissiisarfinni inissinneqarsimasut amerlissasut aamma utaqqisut annertuumik amerlissasut naatsorsuinerit takutippaat, taamaalillutik utaqqisut tamakku eqqartuussutip oqaatigineqarneraniit Pineqaatissinneqarsimasunut Inissiisoqartussanngorlugu eqqartuussutip piviusunngortinneqarnissaata tungaanut piffissaq siviunerulerluni. Nakuuserneq, pinngitsaaliilluni atoqateqarneq, meeqqamik 15-it inorlugit ukiulimmik kinguaassiutitigut atoqateqarneq aamma toqutseriaraluarnertit pillugit pineqaatissiinernik 10 procentinik sivitsuinerit taamaalillutik 100 procentingajaat Pineqaatissinneqarsimasunut Inissiisarfimmiissinnaalissapput aamma 100 procentinik sivitsuinerit inissat sipporneqarujussuassallutik.

Tamanna ilutigalugu malitsigisat tamakku isumagineqanngippata kissaatigineqartutut pineqaatissiisarnertit sivitsorneqarnissaannik kissaat piviusunngortissallugu naapertuutissanngilaq. Ajornartorsiummik taassuminnga aaqqiissutaasinnaasutut Pineqaatissinneqarsimasunut Inissiisarfimmik ataatsimik

marlunnilluunniit sanasoqarnissaa eqqarsaatersuutigineqarsinnaavoq, tamannali aningaasartuuterpassuarnik malitseqassaaq soorluttaaq tamanna siunissami ungasissumi aatsaat pisinnaasoq, Piffissamili matumani Pineqaatissinneqarsimasunut Inissiisarfimmi nutaami ataatsimi arlalinniluunniit sulisussanik amerlanerusunik Pineqaatissinneqarsimasunut .Inissiisarfinni nakkutilliisunik maannakkut sulisussarsiortoqarsinnaanngitsoq Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfimmi naliliisoqarpoq.

Taamaattumik pineqaatissiisarnernik sivitsuinissamik kissaatigisaq siunissami qanittumi ajuusaarnaraluartumik piviusunngortinneqarsinnaanngilaq aamma siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu tamanna suli malunnaatilinnik ajornartorsiortitsilissasoq paasinarsisinnaavoq. Naak matuma siuliani suliassat unammillernartut taakkartorneqaraluartut apeqqut pillugu ingerlaavartumik oqaloqatigiittarnissarput qilanaaralugu erseqqissaatigerusuppara. Kissaatigisap ingerlaavartumik qitiutinneqarnissaa qulakkeerniarlugu apeqqut Kalaallit Nunaanni meeqqanik inuusuttuaqqanillu atugarliortunik assigiinngitsunik suliallit sulineranni siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu suliniutaasinnaasunut ilanngunneqarumaarpoq.”

Naalakkersuisut tamatuminnga aatsaat ulloq 25. oktober 2019-imi ataatsimiititaliamut ilisimatitsinissaminut tunngavissarsisimanerat ataatsimiititaliamit eqqumiigineqarsinnaavoq. Tamanna pingaartumik Kalaallit Nunaanni inatsisit atortinneqarneranni annertuumik allannguutissaq pineqarnera eqqarsaatigalugu.

4.2 Kalaallit nunaanni pinerlunnerit kisitsisinngorlugit:

Allaaserisami “Den grønlandske indespærring”-imi Annemette Nyborg Lauritsenimit suliarineqartumi, Kalaallit Nunaanni pinerluttarnerit eqikkarlugit ima allaaserineqarput:

”International Centre of Prison Studiesimi (www.prisonstudies.org, 04.12.14) kisitsisit kingulliit naapertorlugit Kalaallit Nunaat, innuttaasut 100.000-iugaangata inuit 309-t inissiisarfimmiinnerisigut nunarsuaq tamakkerlugu pillaanerpaasartut 33-ssaattut inissippoq. Kalaallit piffissamik killiligaanngitsumik inissinneqarsimasut Herstedvesterimi inissisimasut 25-t missaanniittut kisitsisinut taakkununga ilanngunneqanngillat. Sanilliullugu Danmark, innuttaasut 100.000-iugaangata paarnaarussivimmiittut 65-iunerisigut nunarsuarmi pillaanerpaasartut 179-issaattut inissippoq, Islandi, innuttaasut 100.000-iugaangata paarnaarussivimmiittut 45-unerisigut nr. 201-iulluni, Savalimmiut, paarnaarussat 19-iinnaanerisigut kingullerpaatut

inissittoq. Kalaallit Nunaanni inissiisarfimmiittut amerlassutsikkut Europap kitaani nunanit pilaanerpaasartunit marloriaammik amerlanerupput Skandinaviamilu paarnaarussat amerlassusaannit sisamariaammik amerlanerullutik.¹”

(Inatsisartut Allattoqarfianni nutserisumit ataatsimiititalianit atugassanngorlugu nutsigaavoq.)

Allaaserisami “Vis mig dine fanger” – “et indblik i Grønlands indsatte population”-imi ataani Annemette Nyborg Lauritsenimit issuagaq pissutsit tamakkiisumik qanoq isikkoqarnerannik erseqqinnerusumik paasissutissiissutissaqqippoq:

”2015-imi ukiakkut Kalaallit Nunaanni inissiisarfinni inuit 122-t inissinneqarsimasuupput. Kalaallit angutit 28-t piffissamik killiligaanngitsumik Danmarkimi Herstedvesterip paarnaarussiviani inissinneqarsimasut taakkununga ilanngunneqassapput. Kalaallit Nunaanni eqqartuussivimmi pineqaatissinneqarsimapput Danmarkimilu 4.000 kilometerinik ungasitsigisumiittumut killiligaanngitsumik inissinneqarfimminnut nassiunneqarsimallutik, pineqaatissiissutip eqqartuussivimmi aalajangersimasumik piffissaligaannginnera tamatuma nassataraa (Pinerluttulerinermi inatsimmi §161).

Taamaalilluni Kalaallit Nunaanni inissinneqarsimasut pissutsit piviusut malillugit 150-iupput, taakku 19 %-ii Danmarkimut nassiunneqarsimallutik. Innuttaasut 100.000-iugaangata kalaallit inissinneqarsimasut pissutsit piviusut malillugit 273-iupput.

Kalaallit Nunaanni matoqqasumik inissiisarfik siulleg pisortatigoortoq 2018-imi ammarneqarpoq. Inissiisarfik nutaaq 74-inut inissaqartitsissaaq, ammarpat maannakkut Nuummi inissiisarfup 56-inut inissaqartitsisup matunissaa naatsorsuutigineqarpoq. Tamatuma kingorna piffissamik killiligaanngitsumik pineqaatissinneqartut Danmarkimut nassiunneqartarunnaarlutik inissiisarfimmi nutaami inissinneqartalissapput.

Pinerluttarnerit pillugit paasissutissat tunngavigalugit kalaallit kiffaanngissusiiagaasut amerlanerujussuat nassuiarneqarsinnaavoq. 2015-imi Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermi inatsimmik unioqqutitsinernik nalunaarutiginninnerit 4132-t nalunaarsorneqarsimapput. Taakku affaat inulaarlugit nalilinnik pinerluuteqarnerusimallutik (soorlu tillinniarnerit, peqquserluttuliornerit, tillitanik atueqataanerit, ujajaanerit il.il.). Nalunaarutiginninnerit katillugit 663-it nakuusernermut tunngassuteqarsimapput (nalunaarutiginninnerit tamarmiusut 16 %-ii). Toqutsineq pillugu nalunaarutiginninnerit pingasut tassunga ilanngunneqassapput (0,1%) toqutseriarnermillu nalunaarutiginninnerit 13-it (0,3 %)

¹ Annemette Nyborg Lauritsen, ”Den grønlandske indespærring”, 2016, qupp. 36

(Kalaallit Nunaanni Politiit 2016 qup. 7) Kinguaassiutitigut atornerluinermik pinerlunnerit pillugit nalunaarutiginninnerit 2015-imi nalunaarutiginninnerit tamarmiusut 7 %-erisimavaat. Nalunaarutiginninnerit katillugit 295-iusut affangajaat (49%) pingitsaaliilluni atoqateqarneq pillugu nalunaarutiginninnerusimapput, 11%-ii meeqqanik 15-it inorlugit ukiulinnik kinguaassiutitigut atornerluinnermut tunngasimallutik (ibid. Q. 13)

Ukiuni kingullerni tallimani nakuusernerit pillugit nalunaarutit ikiliartortut Kalaallit Nunaanni politiinit paasineqarpoq. 2015-imi innuttaasut 10.000-iugaangata nalunaarutiginninnerit 120 nalunaarsorneqarsimasarput, tamannali Danmarkimi pissutsinut sanilliullugu suli qaffasinnerungaatsiarpoq, tassani 2015-imi innuttaasut 10.000-iugaangata nalunaarutiginninnerit 30-t nalunaarsorneqarsimasarmata (Kalaallit Nunaanni Politiit 2016 qupp. 11).

Kalaallit Nunaanni kinguaassiutitigut atornerluinerit pillugit nalunaarutiginnittarnerit Danmarkimi nalunaarutiginnittarnernit quleriaammik amerlanerupput, tassami 2015-imi Kalaallit Nunaanni innuttaasut 10.000-iugaangata taamak nalunaarutiginninnerit 50-iusarsimapput, Danmarkimi innuttaasut 10.000-iugaangata nalunaarutiginninnerit tallimaasarsimallutik (Kalaallit Nunaanni Politiit 2016 qupp. 13)².

(Inatsisartut Allattoqarfianni nutserisumit ataatsimiititalianit atugassanngorlugu nutsigaavoq.)

Piffissamik killiligaanngitsumik inissinneqarsimasut pillugit kisitsisitigut paasissutissanut tunngatillugu Annemette Nyborg Lauritsenip allaaserisaanit ”Uden udsigt? Forvaringsdømte i Grønland – i dag of fremover”-mit issuagaq una paasissutissiissutissaqqippoq:

”2016-imi upernaakkut kalaallit pineqaatissinneqarsimasut 28-t Herstedvesterimi inissimasimapput, taakku Kalaallit Nunaanni inissiisarfimmi inissinneqarsimasut tamarmiusut 19 %-erisimavaat. (Lauritsen 2017). Assersuusiullugu Danmarkimi paarnaarussivimmiittut tamarmiusut 2015-imi 2 %-ii kisimik piffissamik killiligaanngitsumik inissinneqarsimasuusimapput (Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfik 2015). Ukiut 20 kingulliit ingerlaneranni kalaallit Herstedvesterimut inissitassanngorlugit pineqaatissinneqartut malunnaatilimmik amerliartorsimapput.”³

”Piffissamik killiligaanngitsumik inissinneqarsimasunut inissinneqarnerup

² Annemette Nyborg Lauritsen, ”Vis mig dine fanger...” – et indblik i Grønlands indsattepopulation, 2017, qupp. 163

³ Annemette Nyborg Lauritsen, ”Uden udsigt? Forvaringsdømte i Grønland – i dag og fremover”, 2018, qupp. 6.

sivisussusissaanik killiliisoqarneq ajorpoq; piffissamik killiligaanngitsumik inissinneqarsimasunit 28-usunit 13-it Herstedvesterip paarnaarussiviani ukiut sinnerlugit inissimasimapput, pingasullu ukiut 20-t sinnerlugit inissimasimallutik.”⁴

(Inatsisartut Allattoqarfianni nutserisumit ataatsimiititalianit atugassanngorlugu nutsigaavoq.)

Sooq pineqaatissinneqartut ilaat taamak amerlatigisut piffissamik killiligaanngitsumik pineqaatissinneqartarnerannut nassuiaataasinnaasut arlaqarsinnaapput. Ilaatigut tamatumunnga pissutaasoq “...*immaqa Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermi inatsimmi nassaarineqarsinnaasoq. Tassani piffissaliilluni pineqaatissiissutaasinnaasoq peqqarniinnerpaaq ukiuni qulini inissiisarfimmiinnissamat pineqaatissiissutaammat. Tassanga peqqarniinnerusumik pineqaatissiissutaasinnaasoq tullinnguuttoq tassaalluni piffissamik killiligaanngitsumik inissinneqarnissamat pineqaatissiineq...*⁵ ” alaaserisami tikkuarneqarpoq. Pissutaasut imminnut attuumassuteqarsinnaanerit taanna Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuutaannut tunngatillugu immikkut soqutiginaateqarsinnaavoq, tassami pineqaatissiissutaasinnaasutut killiliussamik (piffissaliilluni inissiisarfimmut inissinneqarnissamat pineqaatissiissutigineqarsinnaasut ukiut amerlanerpaaffissaannik) qaffaanerup piffissamik killiligaanngitsumik inissinneqarnissamat pineqaatissinneqartartut ikilinerannik nassataqarsinnaammat.

4.3 Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermi tunngaviummik tunngaviit

Pinerluttulerinermi inatsit 1954-imi atuutilerami, pineqaatissiissutit pinerluutit pillugit malittarisassanit immikkoortinneqarnissaat, paarnaarussiveqannginneralu tunngaviutillugit suliarineqarsimavoq. Pineqaatissiissutit ataasiakkaat pinerluttup inuttut pissusia tunngavigalugu naleqqussarneqassapput. Inatsilli immikkut pineqaatissiissutinik pingasunik imaqarpoq: sumiiffimmut aalajangersimasumut innersuunneqarneq, katsorsartinnermut pineqaatissiissut killiligaanngitsumillu inissiinissamat periarfissaq. 1963-imi pinerluttulerinermi inatsimmik allannguinerup nassataraa inissiisarfimmut inissinneqarnissamat pineqaatissiinissamat periarfissaqalernera. Taamaattorli inatsimmut nassuiaatini pingaartinneqarpoq “*inissiisarfuit taamaattut paarnaarussivittut ilusilerneqaratik taamaallaat inissinneqarsimasut aalajangersimasumik pitsaassusilimmik nakkutigineqarlutik najugarisinnaassagaat...*”⁶ Kalaallit Nunaanni pinerluuteqarsimasunik inissiisarfik siulleq 1967-imi napparneqarpoq, 18-inullu inissaqartitsilluni. Inissinneqarsimasut – pineqaatissiissumminnik naammassinninnerminni suliffeqarnissamik pisussaaffilerneqarnertik

⁴ Annemette Nyborg Lauritsen, ”Uden udsigt? Forvaringsdømte i Grønland – i dag og fremover”, 2018, qupp. 6.

⁵ Annemette Nyborg Lauritsen, ”Uden udsigt? Forvaringsdømte i Grønland – i dag og fremover”, 2018, qupp. 7.

⁶ Folketingstidende 1962-63, ilanngussaq A, apeqqut 703

tungavigalugu - illoqarfimmi suliffeqarsinnaangorlugit aaqquissuunneqarsimalluni. 1970-ikkut ingerlaneranni inissiisarfimmi inissat amerlisarneqarput. Taamaakkaluortoq inissiisarfii inisimasoqarpallaarnermik ajornartorsiuteqartuarsinnarput. Pinerluttulerinermi ineriartorneq taanna 1980-ikkunni 1990-ikkunnilu ingerlaannarpoq. Inuit pinerluttulerinermi inatsit naapertorlugi Kalaallit Nunaanni pinerluuteqarsimasunik inissiisarfimmi inissinneqarnissamut tulluannqitsutut nalilerneqartut, imaluunniit inissiineq taamaattoq naammattumik isumannaatsutut nalilerneqanngippat Danmarkimi Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup ataani tarnikkut nappaatilinnut inissiisarfimmut piffissamik killiligaanngitsumik inissinneqarnissamut pineqaatissinneqarsinnaasimapput. Taakkulu Herstedvesterimi inissiisarfimmut inissinneqartarsimapput.

Herstedvesterimut nassiussisarnermut aaqquissuussineq ukiut ingerlanerini isornartorsiorneqartarsimavoq. Ilaatigut taamak isornartorsiuineq aallaavigalugu Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiveqarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuaq pilersinneqarpoq. Ataatsimiititaliarsuaq ukiut qulit sulereerluni isumaliutissiissuteqarpoq. Tamatuma nassatarisaanik pinerluttulerinermi inatsit nutaaq 2008-mi akuersissutigineqarpoq 2010-mi atuutilersumik.

Kalaallit Nunaanni eqqartuussiveqarnermi ileqqut pinerluttulerinermi inatsimmi nutaami tungaviusumik aalajangiusimaneqarput, oqariartaatsillu pillaneq pillaatissatut killiliussat paarnaarussivillu suli atorneqanngillat.

Pinerluttulerinermi inatsisaasimasumi iliuuseqartoq aallaaviusimasoq pinerluttulerinermi inatsimmi nutaami (atuuttumi) iliuuseqartumik aallaaviginninneq pinerluutillu peqqarniissusianik tungaveqarneq *naligiisinneqarput*.

Taamaalillunilu pinerluttulerinermi inatsisaasimasoq naapertorlugi pineqaatissiisummik toqqaaneq sivisussusiliinerlu "pinerluttup inuttut qanoq ittuunera, aammalu paasissutissat pigineqartut malillugit inatsisinik unioqqutitseqqinnginnissaanut pisariaqartutut isigineqartut immikkut isiginiarlugit" tamatumanili "iliuutsip suussusia aammalu iliuutsip taamaattup pinngitsoortinneqarnissaanik inuiaqatigiit soqutigisaat pisariaqarneratut isiginiarlugit" pisarpoq.

Isiginiagassat taakku marluk pinerluttulerinermi inatsimmi atuuttumi § 121, imm. 1-imi naligiisinneqarput.

Taamaalillunilu pinerluttulerinermi suliassani ataasiakkaani eqqartuussiviup nalilissavaa pinerluummut pineqaatisseeriaaseq sorleq aallaavittut tulluartaunersoq, tassungalu

ilanngullugu nalilerlugu pineqaatissiisummut sorlermut pineqaatissiissut inissinneqassanersoq. Tamatuma kingorna pissutsit sakkortusaataasut sakkukillisaataasulluunniit pissutigalugit imaluunniit inuiaqatigiinnut akuuleqqinnissaannik isiginiagassat pissutigalugit sakkortunerulersitsisoqarsinnaavoq sakkukinnerulersitsillunilu.

Inatsisinik unioqqutitsinerit aalajangersimasut taakkunani minnerunngitsumik kinguaassiutitigut pinerluuteqarnerit sakkortunerusumik pineqaatissiissutigineqarnissaannik piumasqaatinik inuiaqatigiit oqallinneranni saqqummertoqartarnera ataatsimiititaliarsuup eqqumaffigigaa Eqqartuussiveqarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaani allassimavoq. Iliuuseqartoq aallaavigalugu tunngaveqarnerup aamma iliutsip peqqarniissusianik tunngaveqarnerup naligiissinneqarnissaannik ataatsimiititaliarsuup siunnersuutaa ilaatigut tamatuminnga aallaaveqarpoq.

Tamanna aamma atuuppoq sakkortunerulersitsinernut aallanut pinerluttulerinermi inatsimmi atuuttumi imaritinneqalersunut:

Taamaalillunilu ataatsimiititaliarsuarmit eqqumaffigineqarpoq inuit inoqammik sakkortuumik uloriarnartorsiortitsillutik, tassunga ilaalluni pinngitsaaliilluni atoqateqarnermik pinerluuteqarsimasutut pineqaatissinneqarsimasut pineqaatissinneqarnermi kingorna piffissap sivikitsuararsuup qaangiunneratigut sulilernissamut periarfissinniarneqarnerat illoqarfimmiluunniit angalaarsinnaanerit narrujuumminarsinnaammat (aammalu pinerlineqartumut, nalunaarutiginnittumut uppernarsaasumullu annilaangalersitsisinnaalluni). Taamaattumillu taamatut pineqaatissinneqarsimasut eqqartuunneqarnermi kingorna piffissami inissiiarfiup avataanni sulilernissamut periarfissinneqassanngitsut aammalu aatsaat pisuni immikkut ittuni aneernissamut akuerineqartassasut, tamannalu sulisunik ingiallorteqarluni aatsaat.

Kiisalu ataatsimiititaliarsuaq isumaqarpoq pinerluuteqartup inuiaqatigiinnut akuulerseqqinneqarnissaannik qitiutitsiinnarnermi pinerlineqartut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsinerat assinganik qitiutinneqartariaqartoq. Taamaattumillu iliutsinik pinerlineqartut inissisimanerannik nukittorsaatissanik arlalinnik ataatsimiititaliarsuaq siunnersuuteqarpoq.

Ataatsimiititaliarsuup siunnersuutaanut ilaavoq summiffinni pinerlineqarsimasunik "paarsisunik" pilersitsineq, tassani pinerlineqartut ulloq unnuarlu ikiorneqarsinnaassapput tapersorneqarlutillu. Pinerlineqarsimasunik paarsisut Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup politiit peqqinnissaqarfiup isumaginnikkullu oqartussaasut suleqatigiinnerisigut pilersinneqarnissaat ataatsimiititaliarsuarmit eqqarsaataasimavoq.

Maluginiagassaavorli ataatsimiititaliarsuup kaammattuutaasa ilaat taanna kisiartaagunarluni Namminersorlutik Oqartussat peqataanissaannik aningaasaleeqataanissaannillu pisariaqartitsisoq piviusunngortinneqanngisaannarsimammat – naak kaammattuutit Inatsisartunit isumaqatigiittunit taperserseqartut.

4.4. Inuiaqatigiit qanoq isumaqarpat: Pineqaatissiissutit qanoq siunertaqassappat aammalu sakkortuallaamik imaluunniit sakkukippallaamik pineqaatissiisarpugut?

Kalaallit Nuinaanni inatsisitigut illersugaanermik misigisimaneq Professor Flemming Balvig misissuinermi nutaanerusumi qulaajaavigaa. Pinerluuteqartoq pinerluuteqarqeqqunagu pinerluttuliorneq inuiaqatigiinnit iliuuseqarfigineqarluni pinerluuteqartoq ikiorneqarlunilu tapersersorneqassasoq Kalaallit Nunaanni innutaasut amerlanerussuteqarluartut isumaqartut misissuinerup takutippaa. Apersorneqartut 77 %-ii akipput tamanna pineqaatissiinermi pingaarnertut anguniarneqartariaqartoq. Taamaalillunilu iliuuseqartoq aallaavigalugu tunngaveqarnissaq aammalu inuiaqatigiinnut akuulersitseqqinnissamik pingaartitsineq (suli) inuiaqatigiinni kalaallini assut tunngavigineqarput.

Pineqaatissiissutit Kalaallit Nunaanni eqqartuussutigineqartut naleqquttuunersut , sakkortuallaarnersut imaluunniit sakkukippallaarnersut innuttaasut akornanni misissuinermi aamma apeqqutigineqarput. Aperineqartut 22 %-ii akipput pineqaatissiissutit sakkukippallaartut. Akissut tupaallannangilaq: Apeqqutit taamaattut nunani kisissaanngitsuni apeqqutigineqartarsimapput inernerisalu takutippaat nunap sorliunera pineqaatissiissutillu sakkortussusia apeqqutaatinnagu innuttaasut amerlanerussuteqartut isumaqartut sakkukippallaamik pillaasoqartartoq.⁷

Apeqqutinut taamaattunut tunngatillugu ajornartorsiut tassaavoq suliassani assigiinngitsuni pineqaatissiissutaasartut sakkortussusiat aperineqartunit qaqutigunnaq ilisimaneqartarmat.

Innuttaasut sinniisuisa (eqqartuuseqataasartut) pineqaatissiissutit aalajangerneqarneranni sivissusilerneqarnerannilu namminneq peqataasarnert eqqarsaatigigaanni inatsisunik unioqqutitsisunut eqqartuussutit sakkukippallaarnerannik innuttaasut amerlanerussuteqartut isumaqarnerat aamma eqqumiigineqarsinnaavoq.

Tassunga nassuiaatissaq tassaavoq pisut aalajangersimasut pinerluttullu aalajangersimasut suliami aalajangersimasumi aallaavigigaanni pineqaatissiissut qanoq ittoq naammaginartutut (naapertuuttutullu) isigineqartoq allaakkajuttarmat. Tamanna Balvig misissuinerani ilanngullugu isiginiarneqarpoq. Misissuinerummi ilaani apersorneqartut suliassanik

⁷ Flemming Balvig, Kriminalitet og retsbevidsthed - i Grønland, 2015, qupp. 44

tigussaasunik saqqummiussivigineqarput qinnuigineqarlutillu suliassani taakkunani namminneq qanoq eqqartuussissagaluarnerlutik paasissutissiissutigeqqullugu. Eqqartuussivimmi nalinginnaasumik eqqartuussutigineqartartunit sakkukinnerusumik eqqartuussusiumasoqarnera misissuinerup takutippaa.

4.5. Pineqaatissiissutit ullumikkut qanoq sakkortutigaat?

Innuttaasut 100.000 iugaangata Kalaallit Nunaanni inissiisarfinni inissinneqarsimasut 2000-imi agguaqatigiissillugu 157-iupput. 2013-imi kisitsit taanna 309-uvoq, tassa marloriaatipajaava.

2000-imi pinerluttulerinermi suliassat tamarmiusut 3 %-ii inissiisarfimmut inissiinissamik aalajangiiffigineqarput 2009-mi kisitsit 11 %-iuvoq.

Taamaalillunilu pineqaatissiissutip sakkortussusia ukiuni kingulliunerusuni annertuumik qaffariarsimasoq, suliassaqarfimmili kisitsisitigut paasissutissat assorsuaq killeqarput.

Meeqqanik kinguaassiutitigut atonerluinernut, aalajangiiffigisassatut siunnersuummi pineqartunut, immikkut tunngatillugu ataatsimiititaliaq isumaqarpoq piffissap ingerlanerani ataasiaannarani atonerluineq aallaavittut pinerluuteqarsimasunik inissiisarfimmut ukiup aappaata affaanit ukiut pingajuata affaanut inissinneqarnermik pineqaatissiissutaasartoq, pissutsit immikkut sakkortunerulersitsisut atuutsinnagit. Pissutsit sakkortunerulersitsisut atuutsillugit (atornerlunneqartoq inuusuttuaraappat, imaluunniit nakuuserneq pinngitsaaliinerluunniit atorneqarsimappat imaluunniit atonerluineq piffissami sivisoorujussuarmi pisimappat) inissiisarfimmut pineqaatissinneqarneq ukiunut tallimanut sivitsorneqarsinnaavoq.

4.6 Ataatsimiititaliap oqaaseqaatai:

Aallarniutigalugu ataatsimiititaliamit oqaatigineqassaaq siunnersuutaqqaaqartoq, Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuutaattut pinnani Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermi inatsimmik qallunaanggorsaanissamik siunertaqanngimmat, matumani aamma pillaatissatut killiliissutinik eqqussinikkut kiisalu inatsisinik unioqqutitsinerup peqqarniissusianik tunngaveqarnerup aamma iliuuseqartoq aallaavigalugu tunngaveqarnerup akornanni oqimaaqatigiissitsinerup allanngortinneqarneratigut.

Ataatsimiititaliap paasivaa suliani meeqqanik kinguaassiutitigut atonerluinermut tunngasuni pineqaatissiissutinik qaffaanissamik siunnersuutikkut anguniagaqarneq siunnersuummik siullermeerinninnermi nalinginnaasumik taparserneqartoq.

Ataatsimiititaliap oqaatigissavaa pineqaatissiissutinik *nalinginnaasumik* sakkortunerulersitsinerup (Tassa taamaallaat sulianut meeqqanik kinguaassiutitigut atornerluinermut tunngassutilinnut pinnagu pineqaatissiissutinik sakkortunerulersitsinerup) inissiisarfinni inissat naammagunnaarnerat nassatarisinnaammagu. Taamaalilluni piffissaq inuup pineqaatissinneqarneranit pineqaatissiissummik naammassinninnissap aallartinnissaanut ingerlasoq sivisuninngussaaq. Pineqaatissiissutinilli sakkortunerulersitsinerup taamaallaat sulianut meeqqanik kinguaassiutitigut atornerluinernut tunngasunut atuutsinneqalernera taamak sunniuteqassasorinangilaq, tassami suliat taakku amerlassutsikkut pinerluttulerinermi inatsimmik unioqquitsinerit tamarmiusut ilagiinnarpaat ikitsunnguit.

Pineqaatissinneqarnermit naammassinninnerup aallartinnissaanut sivisuumik utaqqisitsineq arlalinnik pissuteqartumik pitsaanngitsutut nalilerneqartariaqarpoq (matumani aamma immikkut pinaveersaartitsiniarnermik tunngaveqartunik). Aammattaaq pineqaatissinneqarnermiit pineqaatissiissummik naammassinninniarluni inissinneqarnissamut sivisuumik utaqqisitsineq, innuttaasut inatsisitigut illersugaasutut misigisimanerannut ilapittuutaanngitsutut isumaqarfigissallugu tunngavissaqarsorinarpoq.

Inissiisarfinni inissanik amerlisitseqqinneq taamaallaat sanaartornermut aningaasaliissutinik pisariaqartinneqartunik Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfimmut immikkoortitsinermik nassataqarani aammattaaq ingerlatsinerup missingersuutit qaffaavigineqartariaqarnerannik nassataqassaaq. Taamaalilluni inatsisit atorinneqarnerannik suliassaqarfimmik tigusinermi pisinnaasumi aningaasartuutitut aningaasat Namminersorlutik Oqartussat nassaarisariaqagassaat amerlissapput.

Peqatigitillugu inissiisarfinni inissanik amerlisitsinermi, inissiisarfinni paarsisunik pisariaqartinneqartunik sulisussarsiornissaq piumasaqaataassaaq.

Tassunga tunngatillugu ataatsimiititaliap oqaatigisariaqarpaa Kalaallit Nunaanni inissiisarfiit sulisoqarniarnikkut annertuumik tatisimaneqareermata. Nuummi inissiisarfiup nutaap 2019-imi ammarneqarnerani, tassani atorfinnit inuttassarsiuussanit 49-uusunit atorfiit 39-t kisimik inuttaqarsimapput. Taakkunanga 39-nit 16-it suli ilinniakkaminnik ingerlatsisut – tassa inissiisarfinni paarsisut misiliummik atorfeqartut.⁸

Kiisalu erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarsorinarpoq, nakuusertarnerit Kalaallit Nunaanni nalinginnaasut – pinerluttup nalinginnaasumik aanngajaarniutinik sunnerneqarsimalluni iliuuserisagai - eqqarsaatigalugit, nakuusernermut pineqaatissiissutinik sakkortunerulersitsineq pinaveersaartitsissutitut sunniuteqarnissaa ilimagineqarsinnaanngimmat.

⁸ <https://knr.gl/da/nyheder/personalemangel-ny-anstalt-mangler-10-fængselsbetjente%C2%A0>

4.7 UPA2010/19-imut tunngatillugu:

Ataatsimiititaliap immikkoortumik matuminnga suliarinninnerminut atatillugu UPA2010/19, aammalu Inatsisinut Ataatsimiititaliap isumaliutissiissutaa tassungalu allannguutissatut siunnersuutaa akuerineqartoq ataatsimiititaliamit eqqaasitsissutigineqassaaq. Allannguutissatut siunnersuut taamani akuersissutigineqarsimasooq ima taasissutissartaqarpoq:

”Inuit meeqqanik kinguaassiuutitigut atonerluineq pinngitsaaliilluniluunniit atoqateqarneq pillugit nunatsinni pinerluuteqarsimasunut inissiisarfirmiittussatut eqqartuunneqartut pinerloqqinnginnissamik siunnerfeqartumik suliniuteqarfiginissaat, tassunga ilanngullugu katsorsartinnissamik naleqquttumik neqeroorfigineqartarnissaat aammalu atortussat naleqquttut nalilerneqartut atorlugit katsorsartinnermik ingerlatsinissamat kajumissaarneqarnissaat siunertaralugu Naalakkersuisut danskit naalakkersuisunik oqaloqateqarnermik aallartitseqqullugit peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassatut siunnersuut.”

Naak siunnersuut Inatsisartunit *isumaqatigiittunit* akuersissutigineqaraluartoq, Inatsisartut sammisami kissaataat suli naapertorneqarsimanngitsutut ataatsimiititaliamit isumaqarfigineqarpoq.

4.8 Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuutaat pillugu

Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuutaannut tunngatillugu ataatsimiititaliap oqaatigisariaqarpaa, taanna siunnersuutaqqaartumik siunertarineqartumik allannguinnginnissamik piunasaqaammik naammassinninngimmat. Matumani pineqartoq tassaavoq aalajangiiffigisassatut siunnersuutaasumut allannguutissatut siunnersuut ima allannguitigissanngimmat allaat allannguutissatut siunnersuutip akuersissutigineqarnera aalajangiiffigisassatut siunnersuutit Inatsisartuni marloriarlutik suliarineqartussaanerannik piunasaqaammik naammassinnikkunnaarluni.

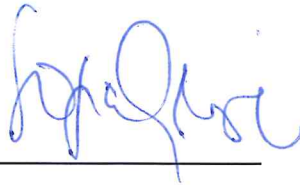
5. Ataatsimiititaliap inassuteqaatai

Ataatsimiititaliami **amerlanerussuteqartut** *allannguutissatut* *siunnersuutip itigartitsissutigineqarnissaa* inassutigaat.

Ataatsimiitaliami **amerlanerussuteqartut** Siumumeersut, Inuit Ataqatigiinneersut kiisalu Demokraatineersut aalajangiiffigisassatut siunnersuutip **akuersissutigineqarnissaa** inassutigaat.

Amerlanerussuteqartut taakku katsorsaanermik iliuuseqartarnerup nukittorsarneqarnissaa kissaatigaat, Inatsisartullu UPA2010/19-ip suliarineqarneraani aaljangernerat innersuussutigalugu.

Ataatsimiititaliap taama oqaaseqaateqarluni isumaliutissiisummilu allassimanageratut paasinnilluni siunnersuut aappassaaniigassanngortippaa.

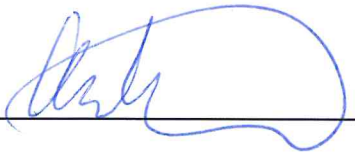

Sofia Geisler
Siulittaasup tullia

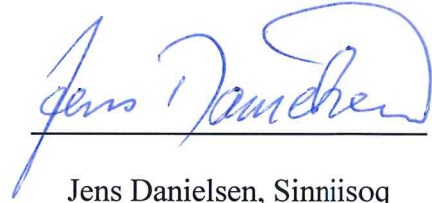

Stine Egede

Aleqa Hammond

Anna Wangenheim

Jens Danielsen, Simiisoq